

HALUK İNANICI
Endülüs'ü Farklı Gezmek

© 2019 İletişim Yayınları

İletişim Yayınları 2762 • Dizi Dışı 42
ISBN-13: 978-975-05-2670-1
© 2019 İletişim Yayıncılık A. Ş. (1. Basım)
1. BASKI 2019, İstanbul

EDİTÖR Kıvanç Koçak
KAPAK VE GENEL TASARIM Suat Aysu
FOTOĞRAFLAR Haluk İnanıcı
DÜZELTİ Oben Üçke

BASKI Sena Ofset • SERTİFİKA NO. 12064
Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 11935
Mahmutbey Mahallesi, Devekaldrımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387
Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul
Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58
e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

HALUK İNANICI

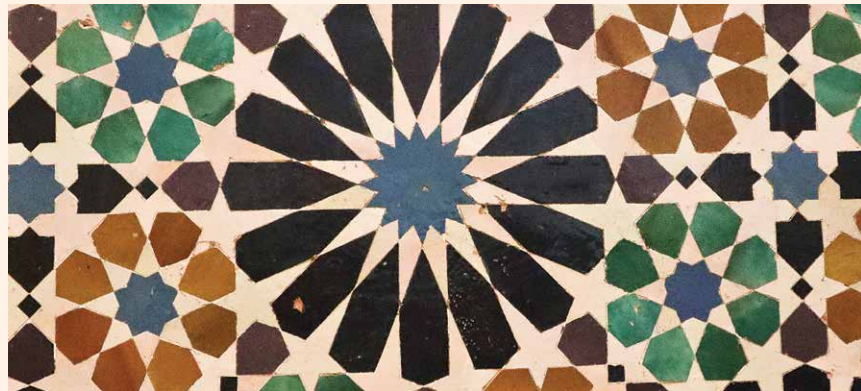
Endülüs'ü

Farklı Gezmek

İçindekiler

Önsöz	8
GRANADA	14
Geziye Şairlerle Başlamak	14
İçinde İhanet Barındıran Güzellik	16
Katedral, Madrasa ve Alcaicerai	16
Flamenko ve Duende	18
Albaizin Tepesi	21
Elhamra	23
Adalet Kapısı	25
Mexuar Sarayı	28
Comares Sarayı	30
Taht Odası	30
Mersinli Avlu	33
Aslanlı Saray	34
Abencerages Salonu	35
İki Kız Kardeş Salonu	38
Lindaraja Miradoru	39
Şariken'in Sarayı ve Müzeler	39
Generalife	42
Rodrigo'nun Gitar Konçertosu	44
Dinlenme ve Yemek Faslı	45
CORDOBA	48
Mezquita	49
Başkadı İbn Rüşd	51
İbn Meymun (Maimonides)	54
Mezquita İnşaat İşçileri	55

Şapel	56
Ünlü İbn Rüşd ve İbnül Arabi Buluşması	57
İbn Rüşd'ün Cenaze Töreni	58
Averroes Üniversitesi ve Mezquita Hamamı	59
Çiçekler Sokağı	59
Yahudi Mahallesi, İbni Meymun, İbni Gafiki	60
Ziryab ve Avrupa'nın İlk Konservatuvarı	60
Calahora Kulesi	61
Endülüs'ün Şair ve Yazar İki Veziri: İbni Tufeyl ve İbni Hazm	63
Veda	63
Medinetüzzahra: Bir Zamanlar Dünyanın En Büyük Saraylarındandı	64

SEVİLLA	68
Katedral ve Giralda	70
Mutemid ve Alkazar	72
Alkazar	74
Sevilla Alkazar'ını, Avrupa'nın En Yaşlı Sarayını Gezmek	74
Monteria Avlusu	75
Doncellas (Kızlar) Avlusu	76
Elçiler Salonu	79
Bebekler Avlusu	79
Alkazar'da Ünlü Buluşma: İbn Haldun - Zalim Pedro	82
Carmen'in Tütün Fabrikasına Doğru Yürüyüş	86
El Cid'den Cervantes'e	87
Maria Luisa Parkı, Plaza Espana, Plaza Amerika	88
Santa Cruz Yahudi Mahallesi, Don Juan, Murio ve Diğerleri	89

Endülüs'ün Ruh İkizi İki Hükümdar:
 II. Hakem (Bilge Halife) ve
 Kastilya Kralı X. Alfonso (Âlim Kral) 90
 Granadalı Lorca'nın *Kanlı Düşün*'ünden
 Aragonlu Carlos Saura'ya 92
 Katedral'den San Salvadore Kilisesi'ne 92
 Cervantes 93
 Plaza Nueva'ya Doğru:
 Fransız İşgali ve Goya 93
 Altın Kule (Torre Del Oro) 94
 Engizisyon Dönemi'nde Sevilla 95

RONDA 98
 İki Yazar, Bir Matador 99
 Ernest Hemingway-Ava Gardner 99
 Rita Hayword-Orson Welles 101
 Ronda Köprüsü, Hemingway,
Çanlar Kimin İçin Çalıyor 101
 Ronda Köprüsü'nden Ayrılmış,
 George Orwell 103
 Endülüs'ten Kalan 105
 Mondragon Sarayı 106

MALAGA 110
 Malaga'ya Doğru 110
 Alcazaba 111
 Picasso 111
 Kendini Yaşar Durumda Bulan Yazar:
 Ortega Y Gasset 112
 Veda 112

TOLEDO 116
 Alcantra (El-Kantara) Köprüsü 117
 Tuleytula'nın Kastilya Krallığı'nın
 Eline Geçmesi 118

Bir Efsane ve Cava Köprüsü 118
 Bisagra (Bab Şakra) Kapısı 118
 San Martin Köprüsü 118
 Zocodover (Sûk ed-Düvvâr) Meydanı 118
 Endülüs'ün Tuleytula Ulu Camisi,
 Bugünün Toledo Katedrali 119
 El Greco Kırmızısı 122
 Katedralde Bir Müslüman Sancağı 124
 Cervantes ve Mançalı Donkişot 124
 Transito Sinagogu 124
 Santa Maria la Blanca Sinagogu 125
 Marzipan'ın (Mazapan) /
 Badem Ezmesinin Tarihi 126
 El Greco Evi 127
 San Juan de Los Reyes Manastırı 128
 Mezquita Cristo de la Luz
 (Bâb El-Merdûn Camii) 128
 Toledo Çeviri Okulu 129
 Âlim Kral (X.) Alfonso 130
 Engizisyon Dönemi 130
 Alkazar ve İspanya İç Savaşı'nda
 Toledo 130

MADRİD 134
 Tanrıça Kibele 136
 Mecrit Ulu Camisi ve Şehir Surları 136
 Engizisyon Döneminde Madrid 137
 Kraliçe Sofia Müzesi ve Guernica 137
 İç Savaşta Madrid 138

Endülüs'ün Önemli Düşünürleri 145
Endülüs'ün Siyasi Düşünce Tarihi 148
Dipnotlar 151
Fotoğraflar Listesi 157

Önsöz

İspanya'nın Endülüs (Andalucía) bölgesine ilk kez 2014 yılında gitmiştim. Şehirler arasındaki mesafeler, güzergâhın uzunluğu, bölgenin tarihi hakkında yeteri kadar bilgimin olmaması nedeniyle bir tur firması aracılığıyla gezmiştik.

Kadim şehir gezilerine eşlik eden rehber anlatımları beni bir türlü tatmin edememişti. Ezberlenmiş turist anlatımları hissi uyandırıyor. Endülüs'ten, ona ikinci

ziyaret sözü vererek ayrıldım. Son romanımı yazarken Doğu İslâm Uygarlığı içinde zaman geçirmek için iyi bir fırsat yakalamıştım. Yolum İbnül Arabî'yle keşiştiğinde ister istemez Batı İslâm Uygarlığı'yla karşılaştım. Merakım yeni merakları ateşledi. Romanım bitmiş fakat bölgeye olan ilgim daha da artmıştı. Bir yandan Endülüslü düşünürler İbn Meserre ve İbnül Arabî'nin açtığı tasavvuf yolunda diğer yandan, İbn Bacce, İbn Tufeyl ve İbn Rüşd'ün akılcı irfan yollarında dolaştım. Kurtuba (Cordoba), Toledo okullarını keşfettim. Bu okulların Rönesans'a katkılarının tahminimin ötesinde olduğunu fark ettim. Bölgenin İspanya İç Savaşı (1936-1939) sonrasına kadar siyasi tarihini inceledim. İşte gezerken verdiğim söz o sırada yeniden aklıma geldi. Bu kez bölgeyi biraz daha donanımlı gezecektim.

Endülüs, Müslüman Arap uygarlığı olarak bilinir. Bir dereceye kadar doğrudur bu bilgi. Fakat bu ön kabul Endülüs gezisinde görülenleri açıklamada yetersiz kalır. Bölgeyi dolaşan her gezgin farklı bir şeyle karşı karşıya olduğunu hissetse de bunun adını koymakta zorlanır. Ziyaret edilen saraylar *Binbir Gece Masalları'dan* neredeyse dört asır sonra yapılsa da sanki onların yaşadığı mekânlarmış izlenimini uyandırır. Duvarlarda süs yerine kufi yazılarla yer verilen ayetler, at nalı kemerler İslâm Uygarlığı içinde dolaşıldığını hatırlatır. Ama Sevilla Alkazar'ını gezerken gördüğünüz Elhamra tarzı mimari

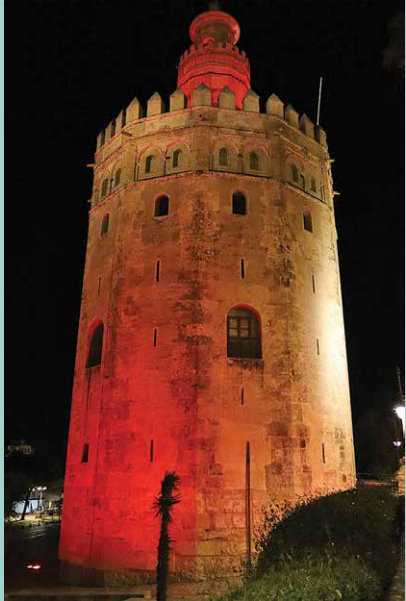

yapıya, Araçça yazılara, bazı yerlerde kral yerine halife yazmasına rağmen bu sarayı "Zalim" unvanlı Kastilya Kralı I. Pedro'nun 14. yüzyılda yeniden yaptırdığını öğrenmek insanı şaşırır. Hamam kalıntıları gezilirken, bunların Hıristiyanlar tarafından da kullanıldığı görülünce kültürler arasında bir geçiş olduğu hissedilir. Ama biraz daha dikkatli bakılınca görülenin bir kültür etkileşiminin çok ötesinde olduğu hemen anlaşılır.

Endülüs İslâm Uygarlığı'nın zirvesi sayılan 10. yüzyılın Halife II. Hakem döneminde, hükümdarın tebası ve kültürler arasında bir ayrım yapmadığını; Hıristiyan, Yahudi, Müslüman tüm düşünürleri himayesine aldığı; onun gerek Doğu'nun gerek Batı'nın tüm kültür envanterini çıkarmak istediğini öğrenmek şaşırır insanı. Elyazması kitap koleksiyoneri olmakla yetinmeyen II. Hakem şiirden, felsefeye, bilime geniş bir alanda üretilen her türlü çalışmanın hamisi olarak çıkar karşımıza. 13. yüzyılda yaşayan ve "Âlim" sıfatını taşıyan Kastilya Kralı X. Alfonso da II. Hakem'den farklı değildir. Bu iki hükümdar bize Endülüs'ün üç din ve kültürden; Müslümanlıktan, Hıristiyanlıktan, Yahudilikten hatta Çingene kültüründen beslendiğini gösterir.

Fiziki olarak da böyledir bu. Arapların,

Berberilerin İber Yarımadası'na ayak bastığı 711 yılından itibaren, Müslüman askerler Hıristiyan kadınlarla evlenmeye başlamışlardır. Oldukça fazla sayıda Hıristiyan, dönemin uygarlığını temsil eden Müslümanlar gibi giyinmeye, davranmaya başlar; zamanla din değiştirmeler artar. Müslüman topluluğun yarısından fazlasını bu yerli halk ve onların *müvelled* adı verilen çocukları teşkil eder. Yahudi ve Hıristiyanlar da kendi kültürlerini İslâmî yaşantı içine sokar. Devlet kadrolarında *yeni neslin* payı giderek artar. Halifelüğün yıkıldığı 1031 yılına kadar yaklaşık 300 yıl içinde İber Yarımadası'nda "melez" bir halk doğar. Endülüs uygarlığını bu melez halka ait görmek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu nedenle Endülüs'ü salt dinî nedenlerle ziyaret edip, bölgenin kaybını sırf Müslümanların kovulması olarak algılayıp "Ah Endülüs!" diye kederlenenler gezilerini kısıp gözle gerçekleştirirler. Toledo'nun Hıristiyanların eline geçtiği 1085 yılından Granada'nın düştüğü 1492 yılına kadar yaklaşık dört asır boyunca Hıristiyan, Müslüman ve Yahudiler birçok soruna rağmen farklı yönetimler altında fakat beraberce yaşamışlardır. Müslüman bölgelerde kiliseler, sinagoglar, Hıristiyan bölgelerde camiler, sinagoglar varlıklarını

yazılmıştı.² Kendi kitabıma özgü olanı ise şöyle açıklayabilirim: Endülüs şehirlerini gezerken, önceki okumalarımda ilgimi çeken tarihî eserler, kişiler, o şehirde ortaya çıkmış özel düşünceler, olaylar peşinde koştum. Zaman zaman mekânlarda geçen konuşmaları, tartışmaları düşündüm, güzelliklerin içine gizlenmiş acıları hissettim, taşların arkasını gördüm, orada geçen öyküleri canlandırdım hafızamda. Bazen ilgili bölümü söylencelerle, magazin öyküleriyle tatlandırdım, bazen de hayaller kurdum. Özetle Endülüs ile hemhal oldum. Okura aktarmak istediğim kendi “gezi halim”, kendi heyecanlarımdır. Kitabın sonuna Endülüs’ün siyasi-dinî tarihinin önemli dönemlerini gösteren bir tablo ile iz bırakan düşünürler hakkında kısa bilgi notları eklemenin yararlı olacağını düşündüm.

İstedim ki, Endülüs’ü gezenler benim hissettiklerimi hissetsin, yaklaşık dokuz asırlık bir uygarlığın izlerini sürerken kulağıma dolan ezgileri, dudağımdan dökülen şiirleri dinlesin.

uzun süre muhafaza ederler. Bu çerçevede Endülüs uygarlığını hilafet döneminde İslâm şemsiyesi daha sonra giderek azalan ve daralan Arap dili hegemonyası altında Müslüman, Hıristiyan ve Yahudi kültürünün müşterek ürünü olarak görmek akla daha uygun geliyor. Bu coğrafyada yaşayanları tanımlamak için kullanılan *müvelled*, *mozarab*, *mudejar*, *morisko*¹ gibi kelimelerin sadece anlamları bile bu konuda bize ön fikir vermeye yeterlidir.

Bu kitabı yazma nedenime gelince: Endülüs’e, tarafsız bir gözle bakan Türkçe eser sayısının çok az olduğunu gördüm. Karşıma çıkanlar arasında özgün olanlar iki elin parmak sayısı geçmiyordu. Bu nedenle etkilendiğim şehirlerle ilgili klasik gezi rehberi formu dışında yazı yazıp çevremdeki dostlarıma gönderme, hatta bir web sitesi açarak orada paylaşma arzusu duydum. Yazılar genişleyince, bu çalışmanın bir kitap olarak yayımlanmasının daha doğru olacağını düşündüm. Kitabı Endülüs dönemi ve Endülüslülerle sınırlı tutmaya çalıştım ama İspanya İç Savaşı gibi, yer yer bu sınırın dışına çıkmalar oldu.

Gezi kitapları içinde bir tanesi gerçekten ciddi bilgi birikimiyle ve akıcı bir üslupla

